

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY 1994 / NÚM 11 Exempler gratuït

L'Arqueologia a Llagostera

L'Arqueologia a Llagostera

Aquest número de la Crònica està dedicat a l'Arqueologia a Llagostera. Coincidint amb la inauguració de la remodelació del Museu Arqueològic, hem pensat que era interessant fer

informació que es coneix dels períodes més reculats de la història del poble. La pràctica totalitat de les troballes han estat efectuades pels afeccionats locals aglutinats entorn del "Centro de Estudios de Llagostera" primer i després del Centre d'Investigacions Culturals Lacustaria els quals, de forma totalment desinteressada, han treballat incansablement cercant i reunint qualsevol notícia o material que pogués aportar nova informació. Des d'aquestes pàgines volem retre un homenatge a tots aquells que, d'una manera o altra, han col·laborat perquè Llagostera pugui oferir a qui la visita dos museus igualment interessants: l'Arqueològic, al carrer Alt de Girona, i l'Etnològic, a l'antiga estació del Carrilet.

Afeccionats a l'arqueologia a començaments dels anys 60 al Puig de les Cadiretes. D'esquerra a dreta: J. Vila, A. Vidal, E. Fa, A. Xirgu, J. Albà, J. Calvet.

La investigació arqueològica a Llagostera

La tradició de l'interès per l'arqueologia i l'etnologia a Llagostera comença pràcticament amb el nostre segle quan, al mateix any 1900, Joan Ribera, mestre del poble, inicià una col·lecció d'objectes diversos: materials geològics, arqueològics, animals dissecats, una màquina de tren i una antiga caixa fotogràfica, a fi que els seus alumnes tinguessin un primer contacte amb un museu i coneguessin tota la feina que se'n deriva. La col·lecció no

es limità només a objectes relacionats amb la història del poble i quan l'escola s'instal·là al costat de Can Prats de les Tres Creus, hi ingressaren nous objectes: termòmetres, baròmetres i aparells que produeixen electricitat.

El primer intent seriós de fer un museu el protagonitzà Mossèn Gelabert (el capellà de Can Barceló), veritable iniciador dels treballs de recerca en el poble. L'any 1909 Josep Gelabert i Rincon proposa a l'Ajuntament la creació d'un Museu-Biblioteca i ofereix la seva col·lecció de minerals i altres objectes d'art. L'Ajuntament

* Associació al Servei del Patrimoni.

Una de les primeres reunions del Centre d'Investigacions Culturals Lacustaria. D'esquerra a dreta: J. Calvet, V. Ferrer, J. Vinyoles, J. Plancilla, N. Viñoles, J. Cabarrocas, J. Vergés. Foto: Emili Soler.

aprova la proposta i cedeix un espai dins la sala de sessions de la Casa de la Vila. L'any 1919 la Direcció General de Belles Arts, a sol·licitud de mossèn Gelabert, envia dos quadres provinents del Museu Nacional d'Art Modern; una obra de Julio Moisés Fernández de Villarante, "Retrato de mi madre" (185x138 cm.) i un altre de Modest Urgell "Estudio de paisaje" (20x30 cm) que al cap d'uns anys retornaren al Museu del Prado.

Durant la Guerra Civil, la col·lecció que s'havia anat formant a les Escoles, juntament amb altres objectes fruit de requisos o procedents de cases abandonades, foren la base d'un Museu Municipal que s'instal·là a la Torre Albertí. Aquest museu, una vegada acabada la guerra, fou totalment desmuntat i els materials retornaren als seus propietaris o foren llençats.

Després de la Guerra Civil, el primer intent de recollir la història local fou la publicació de la revista "Lacustaria", que aparegué entre els anys 1961 i 1967. Estava editada per l'Agrupació Filatèlica i Numismàtica Llagosterenca, que ja funcionava des de l'any

1956, encara que la constitució oficial hagués tingut lloc l'any 1958. Els objectius de la revista eren convertir-se en un recull documental de la història del poble, oferint a la vegada la possibilitat a escriptors i poetes locals de publicar la seva obra.

Als voltans de l'any 1966, una vintena d'afectio-nats a la història i a l'arqueologia formaren el "Centro de Estudios de Llagostera", que es legalitzà l'any següent. La composició de la primera Junta era la següent:

President: Pompeu Pascual i Coris

Vicepresident: Josep Calvet i Añat

Tresorer: Esteve Fa i Tolsanes

Interventor: Josep Albà i Matamala

Secretari: Josep Vilà i Arola

Vocals: Narcís Vert i Llagostera

Francesc Vergés Surinyachs

Inmediatament reberen autorització de la "Direcció General de Bellas Artes" per procedir a l'excavació dels jaciments ibèrics de Maiena i Sant Llorenç i del forn de Sant Llorenç.

Les intervencions arqueològiques portades a terme pels membres del "Centro de Estudios" se succeïren amb gran entusiasme. A les que anteriorment hem dit cal afegir-hi Pocafarina, Can Sureda, els Terrassos d'en Baulé, Can Pere Pere, Can Fuianet i molts altres.

Malauradament, aquesta gran activitat no tingué la continuïtat que hom hagués desitjat i unes greus discrepàncies entre els diferents membres de la Junta deixaren el Centre pràcticament sense funcionament durant molts anys.

Tot i així, durant la Festa Major de l'any 1980 es va organitzar una exposició d'eines del camp, industrials i artesanals antigues que reuniren amb l'ajuda de tot el poble. Aquest fet fou el primer pas per a la creació del Museu Etnològic.

Excavant unes sitja a Gaià (març 1988)

Foto: Emili Soler.

A l'agost de 1981 es reuniren diversos membres del "Centro de Estudios" amb la intenció de tornar a arrancar l'activitat cultural a partir de l'organització d'un nou grup. Aquest fet quedà consolidat amb la formació del Centre d'Investigacions Culturals Lacustaria, que d'entrada ja tingué una trentena de socis. Aquest grup pretenia aglutinar totes les persones del poble amb afeccions culturals. Per a un millor funcionament, es formaren tres grups bàsics de treball : etnologia, història i arqueologia.

La primera Junta d'aquesta nova Associació va ser :

President: Josep Planella i Calvet

Vicepresident: Francesc Vergés i Surinyachs

Conservador: Josep Calvet i Amat

Secretari: Emili Soler i Vicens

Tresorer: Emili Pons i Serarols

Relacions públiques: Vicenç Ferrer i Vilella

Vocals: Narcís Viñolas i Pla
Josep Viñolas i Pla

Una de les primeres intencions del nou Centre fou la creació d'un museu on poder treballar i exposar els resultats de tants anys de treball i d'investigació perquè els llagosterencs i els forasters poguessin conèixer la història del poble. Així mateix, fer diverses exposicions per ensenyar el valuós patrimoni històric municipal i organitzaren xerrades i conferències. L'any 1983 s'inaugurà un monument a Jaume I, a la plaça del Castell, per commemorar la concessió dels Privilegis Reials al poble.

Malgat tot, el tema que més els preocupà fou la creació del museu. Després

de diversos contactes amb l'Ajuntament de Llagostera i la Delegació de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Girona, es procedí a la formació del Patronat del Museu Municipal, format per membres del Consistori, integrants del Centre i altres persones del poble, vinculades a associacions diverses. La tasca d'aquest Patronat havia de ser sobretot la recerca de subvencions per a la construcció del museu i la seva posterior gestió. La primera Junta del Patronat tenia la següent composició :
President: Josep Puig i Rodó

Fa i Tolsanes

Amb les subvencions rebudes i l'ajuda de l'Ajuntament, es reconstruïren i habilitaren l'antiga estació del carrilet de Sant Feliu com a Museu Etnològic i la Quadra d'en Ribes, al carrer Alt de Girona com a Museu Arqueològic. Després de molts anys d'esforços i treballs, el Conseller de Cultura de la Generalitat, el 16 de maig de 1987, inaugurà oficialment el Museu Etnològic a l'Estació i el Museu d'Arqueològic al carrer Alt de Girona.

Els treballs del Centre d'Estudis encara continuen,

Inauguració del Museu Arqueològic de Llagostera (16 maig 1987)

Foto: J. Vall-Ilosera.

Vicepresident: Josep Blanch i Vall-Ilosera

Secretari: Josep Albà i Matamala

Vocals: Jaume Moll i Ferrandiz

Hermemegilda Santamaria

José Planella i Calvet

Emili Soler i Vicens

Emili Pons i Serarols

Consellers d'Honor Arqueologia: Josep Planella,

Francesc Vergés, Narcís Viñolas

Història: Josep Calvet,

Emili Soler, Josep Vila

Etnologia : Emili Pons, Josep Blanch, Josep Viñolas

Assessor President: Esteve

tant les intervencions en jaciments arqueològics, com el de la conscienciació als llagosterencs de la necessitat de donar totes les peces que trobin al Museu perquè tothom en pugui gaudir.

Llagostera i la serra de Cadiretes

El terme municipal de Llagostera està situat a la zona més meridional de la comarca del Gironès i limita

amb el Baix Empordà i la Selva. El seu territori es pot dividir bàsicament en dues zones molt ben definides: al nord i ponent hi ha una plana, molt fèrtil i ben regada, formada geològicament sobretot per granits descompostos (saülons), que es barregen amb materials sedimentaris a les zones properes a les nombroses rieres. Els últims contraforts de les Gavarres marquen el límit nord d'aquesta plana. Al sud i a llevant hi ha una zona orogràficament més accidentada, la serra de Cadiretes, formada sobretot per granits i pissarres que configuren, en combinar-se, un relleu molt característic que produeix una imatge fàcilment identificable. La serra de Cadiretes, que té el punt més elevat en el Puig de Cadiretes, a cavall de les comarques del Gironès i la Selva, amb 519 metres d'altura, s'inclou dins la serralada Litoral, formada bàsicament per materials eruptius que defineixen un litoral molt accidentat. Aquesta serralada està formada per quatre grans blocs, separats per sengles rieres. Geològicament, la serra de Cadiretes pertany al bloc de Tossa.

La totalitat del terme està molt ben regada. A la plana hi ha diverses rieres (la Gotarra, la Benaula, la Cuagarella, les Banyaloques) que aflueixen a l'Onyar i el Ridaura a la zona més meridional, que arriba fins al mar, mentre que a les zones més accidentades hi ha gran quantitat de fonts i rieres.

La vegetació és també molt variada. La plana està dedicada des de molt antic al conreu de cereals, sobretot blat, ordi i civada, que es combinen amb els productes d'horta a les zones més ben regades. A les zones més abruptes hi trobem el característic bosc mediterrani, format sobretot per alzines sureres, juntament amb pins pinyoners i algun roure, i amb un sotabosc molt abundant de ginestes, bruc boal i estepa borrera alternant amb el bosc de ribera, format per verns, pollancre, castanyers i trèmols, a les fondalades i prop dels abundosos cursos d'aigua.

Llagostera abans dels dòlmens

Els primers grups humans arriben a la zona de

Llagostera atrets per la riquesa de la zona, ara fa uns 100.000 anys. Eren grups nòmades que vivien de la recol·lecció de fruits silvestres i de la cacera, i que anaven seguint els ramats que els proporcionaven l'aliment i les pells per vestir-se. Formaven petits grups de caçadors, que vivien a les planes, en zones ben regades, on feien estades molt curtes.

Els testimonis materials d'aquests primers pobladors són molt escassos, ja que molts dels elements que utilitzaven eren fets amb vegetals i restes animals, que han desaparegut. Només s'ha conservat el material lític, grans còdols tallats ("chopper" i "chopping-tool") utilitzats per esquarterar la cacera i els ascles procedents de la talla, utilitzats per trinxar la carn. Per a l'elaboració d'aquests estris utilitzaven materials durs, sobretot el quars, la quarsita i els pòfirs. Amb l'entrada del Paleolític Mig, les tècniques de talla s'anaren perfeccionant i ja hi hagué una major especialització segons la necessitat: raspadors, raspadors, burins, etc.

La varietat de la fauna d'aquella època és molt gran i molt diferent de l'actual. Encara que els jaciments llagosterecs no han proporcionat massa restes òssies, en zones properes, com el pla de Girona, s'ha pogut documentar l'existència de mamut, rinoceront, cavall, bou salvatge, cèrvol, pantera, gat salvatge i conill, entre d'altres.

Tots els jaciments d'aquest període coneguts a Llagostera estan situats entre els darrers contraforts de les Gavarres i la plana de Llagostera (Can Costa, Can Morató, Bruguera II).

La serra de Cadiretes.

Foto: Lluís Ubeda.

Cap a l'any 30.000 a.C. arribaren uns nous grups, els homes de Cromanyó, que tenien ja una gran semblança amb l'home actual. Aquests grups dominaven la tècnica de la talla i utilitzaven un material fins ara desconegut, el sílex, que esdevingué l'element més representatiu d'aquest període que s'iniciava, el Paleolític Superior.

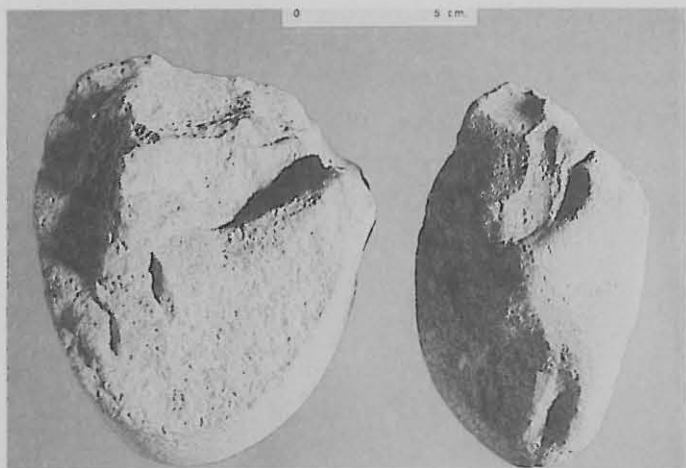
Amb aquest nou material, que es pot treballar molt bé, i les noves tècniques, es revolucionaren les eines lítiques i la seva eficàcia. A més de les que havien produït els grups del Paleolític Inferior i Mig (raspadors, rascadores, burins), introduïren noves eines. Les més característiques són les fulles, peces estèticament molt belles, fetes amb sílex, tallades a banda i banda, molt primes i molt efectives. També per primera vegada es documentà la indústria feta sobre os, sobretot punxons.

Aquests grups humans vivien en coves o en petits campaments a l'aire lliure.

En el territori llagostenc s'han documentat a diverses zones amb jaciments: a la plana de Llagostera (Bruguera I, Can Bordes), en les planes que porten cap al corredor del Ridaura (Can Nadal, Can Roure, Can Font-Can Guardiola), i en indrets propers o inclosos dins de la serra de Cadiretes (Can Crispins, Puig Gros, Carretera de Tossa, Presa de Can Rissecc).

El Neolític i el megalitisme

Pels voltants de l'any 5000 a.C. hi hagué un

"Choppers". Can Morató.

Foto: Lluís Úbeda.

important canvi en l'evolució de l'home. Es domesticaren els animals i les plantes i es produïren unes activitats ramaderes i agrícoles. Aquest fet suprimí la necessitat dels desplaçaments constants darrera els ramats per a la cacera. Així, els grups esdevingueren també més sedentaris i s'establiren en hàbitats fixos, primer en coves i després a l'aire lliure.

El poblament estava format per petits grups que ocupaven un territori no massa gran, d'on obtenien els recursos i on construïen els megàlits. Les excavacions a l'Alt Empordà, on s'han pogut documentar diversos hàbitats d'aquest tipus, han permès establir diversos models: poden estar en una vall tancada, al costat d'un riu; en un replà poc elevat en el vessant d'una muntanya, o bé en un replà més elevat. Aquests poblats correspondrien als llocs d'habitació o producció i es complementarien amb coves i abrics on els caçadors i els pastors feien nit quan estaven massa lluny del poblament. Les cabanes eren d'estructura molt senzilla, amb una mínima fonamentació feta amb blocs de pedra i la resta

amb branques i altres elements vegetals. Els poblats no responien a cap urbanisme pre-establert.

No es coneixen jaciments d'aquest tipus a Llagostera. En l'únic lloc on s'ha recollit abundant material neolític sense estar relacionat amb un megàlit és a Can Crispins, però la manca d'excavacions no permet, de moment, afirmar que en aquest indret hi hagués un poblament a l'aire lliure.

El desenvolupament de l'agricultura i la ramaderia ha deixat molts testimonis: eines de sílex per segar, molins de granit per moldre el gra, punxons fets amb os, etc.

Un segon element important és la introducció de la ceràmica. Els pobladors d'aquest període demostren un coneixement considerable de la tècnica de l'elecció de l'argila i els minerals que actuen com a desgreixant, la trituració d'aquests últims, la barreja dels elements en la justa proporció, la creació de la forma, la deshidratació i la cocció de la peça.

El megalitisme, paraula que prové dels mots grecs *mega* (gran) i *lithos* (pedra), és un fenomen cultural que es va estendre per tota

Punta de fletxa de sílex. Can Crispins.

Foto: Lluís Úbeda.

Europa Occidental entre el Neolític i inicis de l'Edat del Bronze, entre 4000 i 2000 anys a.C. Els megàlits són monuments funeraris fets amb pedres de grans dimensions. Els més coneguts són el menhir i el dolmen, noms d'origen celta que volen dir, respectivament, "pedra llarga" i "taula de pedra". L'aparició d'aquest fenomen cultural, que es documenta per primera vegada a la façana atlàntica europea cap a l'any 4000 a.C., significà l'arrelament de les noves societats neolítiques a partir del desenvolupament dels grups indígenes mesolítics influenciats per l'arribada de nous corrents culturals des del Mediterrani (grups Cardials) i de la zona del centre d'Europa (grups de Ceràmica de Bandes). Malgrat semblar un fenomen força uniformitzat, hi ha gran quantitat de variants locals i regionals, segons el lloc i el moment en què es desenvolupen. Igualment, no es pot parlar d'un sol punt d'origen des del qual s'expandiria en totes direccions, sinó d'una evolució paral·lela de diferents focus, que explicarien aquesta diversitat.

Pel que fa a Cadiretes, formaria part d'un grup cultural que s'estendria a ambdues bandes del Pirineu, entre els rius Llobregat i Aglú. Aquest grup es divideix en dos subgrups: el de les muntanyes pirinenques (o de l'interior) i el de les planes pre-litorals i litorals (o de la costa). Cadiretes està inclòs en aquest segon grup, que s'inicià en el Neolític Mig a l'Alt Empordà i posteriorment s'estengué pel nord cap al Roselló, el Vallespir i el Conflent i pel sud cap al Baix Empordà, la Selva i el Vallès.

Tipus de monuments megalítics: els exemples de Cadiretes

Segons la seva forma i tipus de construcció, podem considerar diversos tipus de monuments megalítics, que responen també a períodes cronològics diferents, dins el Neolític-Calcolític. Són les cistes, els sepulcres de corredors, les galeries catalanes,

els menhirs, els paradòlms i les coves artificials. Hem inclòs dins aquesta classificació, tot i no ser estrictament un monument, les roques amb inscultures, com a demostració artística del període.

Les cistes. Les cistes són tombes normalment tancades, a les nostres comarques, de dimensions generalment petites i fetes amb lloses de poca grandària, construïdes de manera expressa per no ser reutilitzades i que, per tant, contenen un sol enterrament, normalment individual i, de vegades, doble. En el cas de reaprofitaments, són molt més tardans i de cultures diferents a les dels constructors. Normalment, les cistes neolítiques estan simplement enterrades en el sòl, si bé en alguns casos hi ha un túmul format per pedres o terra, amb una funció de senyalització, semblant al de les esteles funeràries.

Les cistes de l'Ardenya i Gavarres se situen cronològicament en el Neolític Mig, coincidint amb els sepulcres de corredor més antics. Les més conegudes són la cista de Romanyà, situada a poca distància de la Cova d'en Daina i, possiblement, la Roca d'Ivet, al damunt de la presa d'en Risseu.

Sepulcres de corredor. És el monument megalític més estès a Europa Occidental, i el que presenta més variants de construcció. La seva tipologia es fa en base al tipus de cambra. Els més antics, situats a finals del Neolític Mitjà, són els de cambra subcircular i trapezoïdal. El més tardà és el de cambra rectangular. Solen estar construïts en terrenys plans, utilitzant materials diversos: granit,

gneis, esquistos i pissarres. Els corredors són sempre més baixos. Poden estar fets de lloses o de pedra seca. L'entrada podia anar tancada amb una llosa que feia les funcions de porta. Els túmuls solen estar fets amb contraforts de pedres, recoberts amb terra i relligats per un crom-lec fet amb grans pedres.

L'exemple més espectacular de les nostres comarques és la Creu d'en Cobertella, a Roses, el més gran de Catalunya.

Les galeries catalanes. Se situen cronològicament en el Neolític Final i deriven dels sepulcres de corredor. N'hi ha moltes variants. Les documentades a les nostres comarques difereixen clarament la cambra i el corredor d'accés, normalment més estret i baix. Per a la seva construcció utilitzen els mateixos materials que els sepulcres de corredor encara que, en trobar-se en una àrea geogràfica més extensa, hi ha nous materials, com els conglomerats i les sorrenques. Els túmuls són molt complexos, fets amb fileres radials de lloses, des del megàlit fins a la part externa del túmul.

Un dels més espectaculars i més ben conservats és la Cova d'en Daina, a Romanyà de la Selva.

Paradòlmens. És un tipus de monument que aprofita les característiques del terreny. Es troben sobretot en zones granítics, on els blocs erràtics han deixat, de manera natural, espais buits entre ells. Aprofitant aquest espai com a cambra, es construïa un corredor amb lloses que hi donava accés. Aquest tipus de megàlit només es pot documentar en llocs amb

unes determinades característiques geològiques. La serra de Cadiretes és un dels indrets de les nostres comarques on n'hi ha una concentració més gran. Els més coneguts són el de Mas Asols, a Sant Feliu de Guíxols i els d'en Garcia i Pedra sobre Altra, a Tossa. Aquest últim és molt espectacular: La cambra està situada sota un bloc de granit de grans dimensions, al qual s'accedeix per un corredor de 4 metres de llargada. Cronològicament, se situa en el Neolític Final-Calcolític.

Coves artificials. És un tipus d'enterrament que se situa en el Calcolític. Solen tenir una tipologia semblant. Són cavitats artificials de planta ovalada i secció hemisfèrica, amb unes dimensions variables. Normalment, aquests enterraments

estàn situats en llocs enlairats, en marges o replans amb molta visibilitat i excavats en roques toves (calcàries i gresos), amb un corredor d'accés. Un tret distintiu de les coves de Cadiretes és l'accés directe a la cambra i el fet d'estar excavades en materials durs com el granit. La més coneguda és la Cova de Can Rissech, amb unes dimensions de 150 cm. de llargada, 120 cm. d'amplada i 100 cm. d'alçada màxima, datada en el Neolític.

Menhirs. Són els monuments més coneguts i abundants. Tot i que es desconeix la funció exacta que tenien, moltes vegades tenen algun tipus de relació amb algun recinte que els envolta. Estaven relacionats, molt possiblement, amb usos socials, funeraris o

Menhir d'en Liach.

Foto: Lluís Úbeda.

Cova artificial de Can Rissech.

Foto: Lluís Úbeda.

religiosos. A Cadiretes se'n coneixen diversos (Can Llaurador, Motllor, Montagut, d'en Llac). Moltes vegades, els menhirs presenten gravats o inscultures, són les cassoles les més abundoses. En el menhir de Montagut, actualment davant el Museu Arqueològic de Llagostera, s'hi havia documentat, en el costat nord-est, una inscultura en forma de meandre serpentiforme amb una cassola en el seu inici. Actualment és pràcticament impossible poder-la observar.

En alguns casos, hi ha menhirs que tenen una creu, ja sigui gravada o bé metàl·lica a la part superior. Aquestes creus corresponen a l'època medieval i moderna quan, en creure's que eren monuments "pagans", s'havien de cristianitzar. A Cadiretes no s'ha documentat cap exemple d'aquest fet.

Roques amb inscultures. Les inscultures o gravats sobre roques es poden considerar una variant, normalment de tipus esquemàtic

i abstracte, de l'art parietal post-paleolític. Depenent de les zones, es troba en abrics i coves, o bé en blocs erràtics. Moltes vegades aquestes representacions, que poden ser senzilles cassoles o representacions antropomorfes molt esquemàtiques, estan situades en zones on abunden els monuments megalítics i tenen una evident relació amb els grups humans del Neolític i Calcolític. Fins al moment no se sap la funció exacta que tenien, encara que hi ha diverses interpretacions: signes artístics, indicadors geogràfics o bé signes religiosos o astronòmics.

A Cadiretes hi ha diversos exemples. El més espectacular és la Pedra dels Sacrificis de Can Cabanyes, un bloc erràtic de granit que a la part superior presenta dos relleus. Un primer més antic, en forma de ramificacions i un segon més modern, un rectangle de grans dimensions, que envolta el bloc. Un altre exemple està a poca distància, a l'entrada de la

cova de can Cabanyes. És una línia lleugerament corbada cap a la dreta, d'uns 25 cm. de llarg. Cap a la part inferior hi ha dos punts simètricament situats a banda i banda de la línia.

L'home davant la mort

La cultura megalítica és una de les que proporciona més dades sobre l'esperitualitat i la religiositat dels pobles d'Occident d'Europa. Les creences en el Més Enllà estan molt arrelades i els monuments megalítics i els rituals funeraris formen part de la vida quotidiana. Els megàlits són enterraments d'inhumació, on es disposa directament el difunt, en contraposició a la incineració, on aquell és primer cremat i les restes introduïdes en una urna.

Les inhumacions poden ser individuals o col·lectives. Les segones, utilitzades puntualment des de finals del

Neolític Antic, endevenen el sistema més freqüent en el Neolític Final i el Calcolític. Abans d'aquest període, s'aprofiten les coves naturals i els abrics com a llocs d'enterrament. En el Neolític Mig es construeixen els primers dòlmens, que juntament amb els paradòlmens i les coves artificials, seran utilitzats de forma habitual més tard.

A hores d'ara no està massa clara la funció social dels megàlits. A finals del proppassat segle les consideraven tombes de cabdills, idea que s'hagué d'abandonar en veure que en alguns casos apareixien juntes restes d'individus diversos. Posteriorment, es pensà que podien ser panteons familiars, reservats a tots els membres d'un mateix clan. Actualment les interpretacions són més lliures. En els megàlits més antics hi ha pocs individus, com si efectivament fossin reservats a uns membres determinats del grup, mentre que posteriorment es troben molts individus en un sol monument.

Acompanyant el difunt, s'hi dipositaven els aixovars funeraris, un conjunt de materials que havien de ser útils al mort en l'altra vida. Aquests materials solen ser molt espectaculars i eren més valuosos dels que s'utilitzaven a la vida quotidiana. Els objectes que formen part de l'aixovar es poden dividir en tres categories bàsiques: les eines, els objectes d'ornament i la ceràmica.

Les eines solien ser generalment acabades i triades entre les més espectaculars (puntes de fletxa, ganivets). Entre les eines de sílex més antigues, cal incloure els micròlits

geomètrics, peces pensades per anar amb un mànec de fusta, os o banya, formant falçs de dents múltiples o bé per anar soles, com les puntes de fletxa. Entre els materials més moderns, ja en el Calcolític, hi ha les puntes de sageta amb peduncle i aletes, de petites dimensions i grans làmines que servien habitualment de ganivet. Les destrals polimentades s'acostumen a fer sobre materials locals durs. Se n'han conservat poques, sobretot per l'expoli que han patit els enterraments.

Els estris metàl·lics són poc nombrosos i es limiten a alguna punta de punxó o de trepant, fets en el Calcolític.

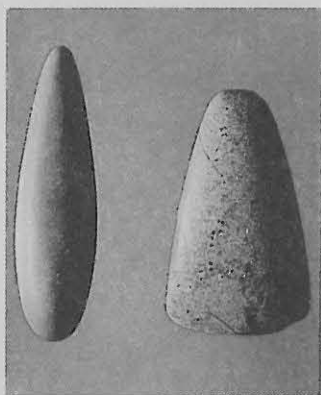
Els objectes d'ornament són també molt abundants. Els difunts entraven a l'altra vida totalment arreglats, amb tots els seus ornaments. Els més habituals són les denes de collaret. Les més abundoses són les circulars simples, fetes de petxina i pedra. En el Calcolític també hi ha denes fetes d'os, aprofitant els ossos llargs dels ovicàprids. Finalment s'han trobat també algunes anelles de coure i làmines d'or cargolades.

Un segon element d'ornament són les plaquetes d'esquist, rectangulars i amb els angles arrodonits, molt ben polides. La seva llargada màxima arriba als 20 centímetres. No es coneix la seva utilitat, si bé poden servir com a paletes per a la pintura corporal.

El darrer element que apareix en l'aixovar és la ceràmica. Els vasos ceràmics es dipositaven sencers al costat del difunt. És molt difícil que aquestes peces ens arribin senceres, ja que se solien trencar quan s'introduïen nous cadàvers en

l'enterrament, en ocupacions posteriors, o bé per l'acció dels furtius. En una primera fase, les ceràmiques són llises, sense decoració o amb decoracions molt sobries, a vegades fetes després de la cuïta. Ja en un moment avançat de la cultura megalítica, arriba la ceràmica campaniforme, amb dos tipus bàsics de decoració: la puntillada i la geomètrica.

Per acabar, cal dir que tot i ser la part de l'aixovar menys espectacular, la ceràmica és un material amb gran valor arqueològic, ja que és l'element que permet fer la datació més acurada del moment d'utilització del megàlit.

Destrals polimentades. Procedència desconeguda. Foto: Lluís Ubeda.

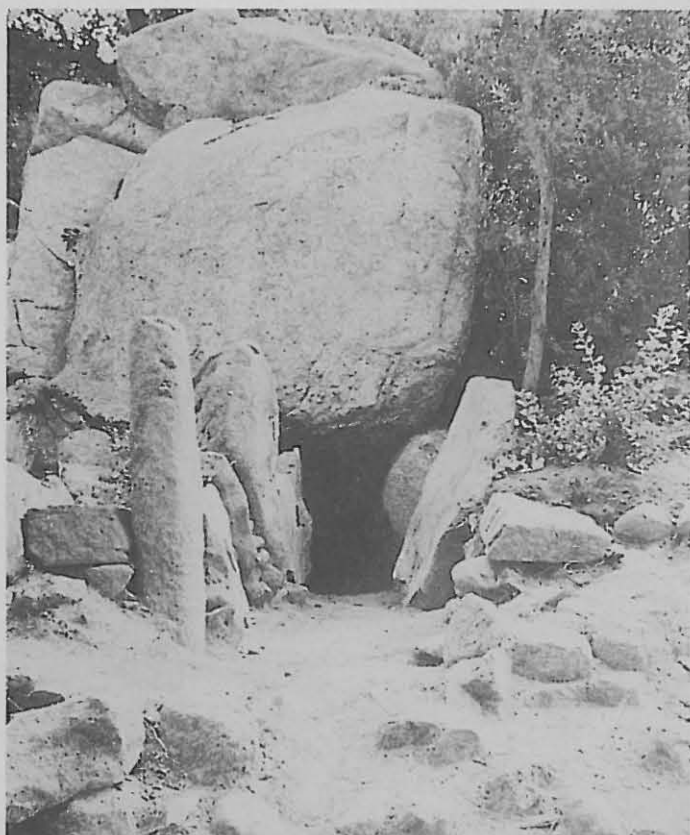
Collaret de terra cuïta. Can Morató. Foto: Lluís Ubeda.

Després dels dolmens

La introducció de la utilització dels metalls en la vida quotidiana significà un nou i important canvi cultural. Durant el Calcolític ja s'havia utilitzat el coure i és a l'entorn de l'any 2000 a.C. que es començà a fer servir el bronze, un aliatge de coure i estany. A les nostres comarques, aquesta introducció s'efectuà més lentament, més que res per la manca d'estany. Es fabricaven sobretot elements d'ornament (fibules i agulles). Posteriorment, a l'entorn de l'any 1000 a.C. es començà a utilitzar el ferro, més fàcil de treballar i que permetia la fabricació d'armes i d'eines agrícoles, que portaren a un important desenvolupament en el treball dels camps.

El fenomen de la iberització, tan ben documentat a Llagostera, s'inicià en el segle VIII a.C., a partir del desenvolupament de les cultures autòctones i els seus contactes amb els pobles colonitzadors, sobretot els grecs, que s'havien establert a Empúries durant aquesta època, iniciant intercanvis econòmics i culturals amb els pobles indígenes.

Un dels canvis més visibles es produí en el poblament. Situaven els seus centres en turons una mica elevats, que permetien el control del territori immediat. Els poblats, majoritàriament, no eren gaire grans i estaven envoltats per una muralla, amb torres en els punts on la defensa era més difícil. La seva estructura urbanística era senzilla, amb construccions de planta rec-

Paradolmen de Pedra sobre Altra.

Foto: Lluís Úbeda.

tangular fetes amb una fonamentació de pedra i parets de tovet, que tenien una sola habitació, a vegades amb una mica d'entrada, algunes servien d'habitatge, altres de magatzem o taller. També disposaven d'uns espais públics per a les pràctiques comercials, religioses o administratives.

Els tres poblats que s'han documentat a Llagostera són el mateix nucli urbà del poble, el Mercat dels Grecs i Sureda. Tots ells, en la mesura en què són coneguts, reuneixen les condicions que hem relacionat anteriorment.

Uns altres elements de la cultura ibèrica ben coneguts a Llagostera són els camps de sitges. Una sitja és un dipòsit excavat en el sòl que s'utilitza per guardar-hi el gra després de la collita. Apareixen sobretot formant

concentracions notables entorn dels poblats, com és el cas de Maiena o Plaça Balladora, o bé en grups més petits, enmig dels conreus, com és el cas dels Gressencs d'en Baulí o la Pineda del Rector.

L'agricultura a l'època ibèrica estigué molt desenvolupada, tant per la introducció del ferro, ja comentada, com per la posterior utilització de la forja. El conreu que es desenvolupà més fou el cereal, sobretot el blat, la civada i l'ordi. En menor mesura, la producció es completà amb la vinya, que havia estat intrduïda pels grecs i els fenicis, els productes de regadiu, els fruiters i les plantes amb finalitats tèxtils, sobretot canam i espart.

Un segon element bàsic per a l'economia fou la ramaderia. Hi havia una

varietat de bestiar molt gran, i molt semblant a l'actual: vaques, porcs, cavalls, xais i cabres, sobretot els dos darrers que els proporcionaven llet, formatge i carn per menjar i llana per als vestits.

La tercera base econòmica era l'artesania. Hi ha tallers ceràmics, tèxtils i metal·lúrgics. Tota aquesta activitat proporcionava uns excedents que posteriorment eren intercanviats amb els pobles colonitzadors, sobretot els grecs. És per aquest fet que, moltes vegades, en els jaciments ibèrics, al costat de la seva nombrosa producció ceràmica, apareixen peces ceràmiques i àmfores itàliques i gregues, que documenten el consum d'oli, de vi i d'altres elements d'aquelles terres.

Els ibers tenien una religió politeïsta, amb una gran quantitat de déus, personatges d'origen sobrenatural i forces i elements de la natura. Es coneix molt parcialment la religió, que tenia un ritual molt complex, del qual només es coneixen l'endevinació, els sacrificis i les ofrenes. El tipus d'enterrament predominant era la incineració, que consisteix en la cremació del cos del difunt. A

continuació, les restes es dipositen en una urna que s'enterra juntament amb l'aixovar, que normalment són les armes per a l'home i els objectes d'ús domèstic per a les dones.

A partir de finals del segle III a.C., un nou element modificà profundament el poblament en el nostre territori. Fou l'arribada dels romans, que desembarcaren a Empúries l'any 218 a.C., en el marc de la Segona Guerra Púnica contra els cartaginesos. Primer es limitaren a un control del territori i dels seus habitants, a qui feien pagar rendes i impostos. Uns anys després, però, en veure la riquesa i les possibilitats que ofereixen aquestes terres, iniciaren una ocupació més estricta del territori, amb la introducció de nous elements, com és la llengua, sistemes d'explotació agrícola, fundació de noves ciutats. Aquests canvis portaren al progressiu abandonament dels poblats ibèrics i dels seus camps de sitges, entre els anys 150 i 100 a.C.

No es coneix, fins al moment, cap resta romana de certa entitat a Llagostera, i l'existència del forn de Can Sorrelles és l'únic element d'aquest període que s'ha

potut documentar. Tot i així, i tenint en compte la importància que va prendre la veïna Caldes (Aqua Calidae), és possible que hi hagi més restes romanes, encara per descobrir.

Els jaciments arqueològics de Llagostera

A continuació, i ordenats segons la seva cronologia, oferim una breu introducció a cadascun dels jaciments que s'han pogut documentar dins el terme municipal.

Els primers jaciments corresponen al Paleolític:

Can Roure. És un jaciment situat a la plana, dins el corredor que forma el Ridaura en el seu camí cap al mar. S'hi han recollit poques peces, totes en superfície, entre les que destaquen dos raspadors. Cronològicament, se situa, a grans trets, dins el Paleolític.

Can Costa. És un jaciment en superfície, situat en uns camps propers a la riera Verneda. La majoria del material, entre el qual hi ha grans ascles, chopping-tools, bifacials, lamine i gratadors, està tallat sobre quars i quarsites i se situa en el Paleolític Inferior o Mig, si bé hi ha alguna peça que podria correspondre al Paleolític Superior.

Bruguera II. El jaciment de Bruguera està situat en un petit pla proper a la riera Verneda. Els materials s'han recollit en superfície després d'haver-se remogut les terres per llaurar. Es coneix un conjunt de 50 peces, format per bifacials, una rascadora i diversos esclats, tots sobre quars, quarsites i pòrfirs. És un

Molí de mà. Can Crispins.

Foto: Lluís Úbeda.

jaciment de transició del Paleolític Inferior al Mig.

Can Morató. Jaciment a l'aire lliure situat a la franja de transició entre els darrers contraforts de les Gavarres i la plana de Llagostera. S'han recollit 20 peces, totes sobre roques dures, sobretot quars. Són sobretot choppers, chooping-tools i bifacials, tots en bon estat de conservació.

Bruguera I. Situat en una zona molt propera a Bruguera II. El conjunt de materials arqueològics està format per 149 peces lítiques, entre les quals hi ha 40 útils: raspadors carenats, burins, raspadors frontals, etc. La matèria primera més utilitzada és el sílex. El jaciment s'ha situat en el Paleolític Superior.

La Font de Panedes. Jaciment situat a la zona sud-oest de les Gavarres, quan comença la plana. S'han recollit moltes peces, entre les quals hi ha diversos útils: perforadors, raspadors, làmines i laminetes i, sobretot, burins i raspadors. El jaciment se situa en el Paleolític Superior. També en aquest indret s'han recollit diversos fragments de ceràmica, que podrien pertànyer a una ocupació posterior, possiblement Neolític.

Tranquinell. És un petit pla situat en un coll de Cadiretes, que ha conservat força gruix de sediment. La majoria de troballes s'han fet en superfície. S'han documentat 308 fragments, la majoria de sílex, i que indiquen una ocupació durant el Paleolític Superior. S'hi han recollit també una punta de fletxa amb peduncle i aletes i diversos fragments de ceràmica a mà, que podrien estar relacionats amb el megàlit proper.

Can Crispins. Jaciment situat a l'inici de la serra de Cadiretes, encara en la plana, en els camps que envolten la casa del mateix nom. És un dels jaciments paleolítics més importants de la zona. Tot i que no s'hi ha excavat mai i que només s'ha fet recollida en superfície, s'han documentat 2348 peces, entre les que hi ha ascles, làmines, pics, boles polièdriques i nuclis. Predomina el sílex, si bé, en una proporció molt més petita, s'ha utilitzat també el quars, la quarsita, el cristall

Gerra de ceràmica ibèrica comuna. Can Pere Pere. Foto: Lluís Úbeda.

de roca el pòrfir.

Puig Gros. Situat al sud del terme municipal, és un petit jaciment en superfície situat en un suau vessant conreat. S'hi han recollit 6 peces, entre les que hi ha un fragment de fulla, un fragment de làmina i un burí. L'escàs material dificulta la datació, situada a grans trets en el Paleolític Superior.

Carretera de Tossa. Durant unes obres d'ampliació i arranjament de la carretera que porta de Llagostera a Tossa, es pogueren recollir dues peces de sílex: un fragment de lamineta i un fragment de

làmina de dors. Es poden situar, a grans trets, dins el Paleolític Superior.

Presa de Can Rissech. En una zona molt propera a la presa s'han trobat en superfície 10 fragments de sílex i 2 de quars, entre els quals hi ha un raspador frontal carenat. Aquests materials corresponen al Paleolític Superior.

Can Nadal. Jaciment situat a la plana, entrant en el corredor del Ridaura. Només es coneix un conjunt de 10 peces, totes elles de sílex, entre les quals destaca una fulla amb una petita escotadura lateral. Fou el primer jaciment en superfície conegut a Llagostera. Correspon al Paleolític Superior.

Hort d'en Pere Blanch. Aquest jaciment s'ha localitzat en uns horts molt propers al nucli de Llagostera. S'hi han recollit cinc peces: 1 rascadora, 1 ascla i un fragment de sílex, 1 esquadris de quars i un còdol. Tot i ser escassos, els materials se situen dins el Paleolític Superior.

Can Font-Can Guardiola. El darrer jaciment paleolític està situat a la plana, proper a Can Nadal. S'hi han recollit 639 peces, majoritàriament sobre sílex, i amb una gran quantitat d'ascles, fragments i esquerdissos, però són menys abundants les peces retocades. S'ha determinat l'existència de dues ocupacions separades, ambdues incloses dins el Paleolític Superior.

El segon gran grup de jaciments correspon a l'època dels megàlits, que es pot incloure dins el Neolític (5000-2200 a.C.) i Calcolític (2200-1800 a.C.):

Can Bordes. A la zona de Bruguera Alta, en unes antigues vinyes que dominen

la plana de Llagostera, s'han recollit 206 peces de sílex, de les quals 45 són útils retocats. El jaciment se situa cronològicament en el Leptolític, una fase cultural just a l'inici del Neolític.

Cova de Can Rissech.

La cova és una cavitat artificial excavada en un aflorament de granit. Té una fondària de 1,50 metres i una amplada màxima de 1,20 metres. Just a l'entrada, s'han recollit diversos materials que suggereixen una ocupació al Neolític.

Bruguera. Durant els treballs agrícoles a Bruguera II aparegueren, en una superfície molt delimitada, 6 o 7 vasos de ceràmica a mà, de petites dimensions. Per la concentració de materials, podria tractar-se d'un enterrament, però no hi ha restes òssies. La tipologia de la ceràmica la qualifica com a neolítica.

Dolmen de Tranquill. És un alineament de pedres dretes en arc, que podrien marcar un arc, al centre de les quals hi ha una llosa de dimensions més grans, que podrien ser les restes de la cambra del dolmen. S'hi ha recollit algun fragment de ceràmica a mà molt grollera.

Pedra dels sacrificis de can Cabanyes. És un bloc de granit de dimensions força grans. A la part superior hi ha una inscultura gravada en forma de ramificació, a la qual se superposa un segon gravat, més modern, que forma un rectangle de gran tamany que envolta el bloc. D'un dels extrems d'aquest rectangle surt una línia curta que porta a l'extrem del bloc.

Cova de Can Cabanyes. És un aflorament natural de granit que forma

"Dama de Sant Llorenç". Antefixa de terra cuita. Sant Llorenç.

Foto: Lluís Òbada.

una petita cavitat, a l'entrada de la qual hi ha un petit gravat, format per una línia corbada de 25 cm. de llarg, a la part inferior de la qual hi ha dos punts col·locats simètricament a costat i costat. L'entrada de la cavitat està arranjada amb diversos blocs, i podria tractar-se d'un paradolmen.

Roca d'Ivet. Està situat en un turó sobre els camps de Can Rissech. Aquest megàlit és una estructura rectangular de lloses de granit de petites dimensions, col·locades verticalment formant una caixa que mesura aproximadament 160 x 120 cms. No s'hi ha recollit cap material.

Montagut. Aquest menhir, actualment situat al davant del Museu Arqueològic de Llagostera, és un bloc de granit rosat que té 221 cm. d'alçada, 86 cm. d'amplada màxima i 37 cm. de gruix. En el moment en què fou descobert estava caigut. Després d'un primer trasllat, fou recuperat pels membres del Centre que el situaren en el seu emplaçament actual.

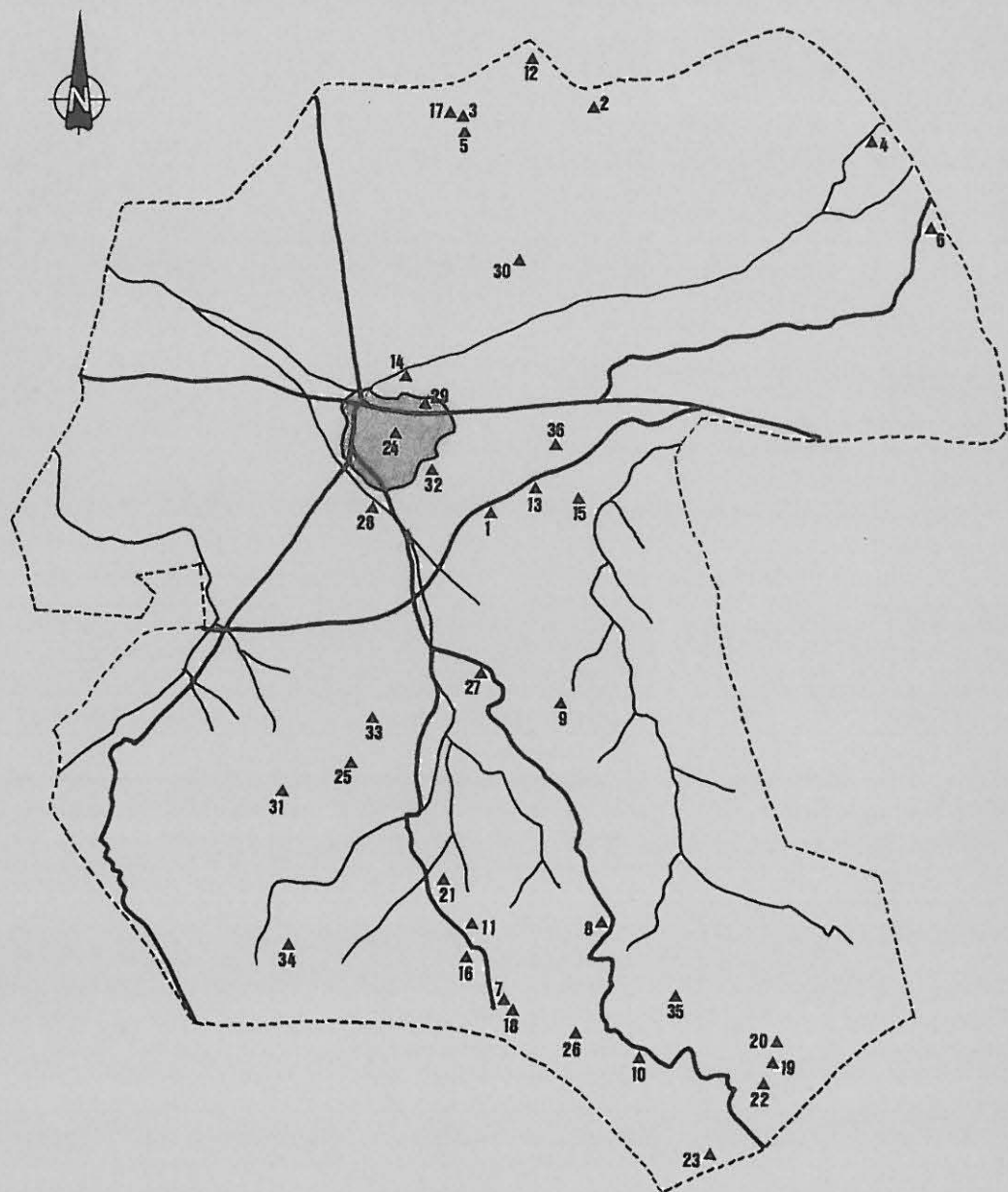
Menhir d'en Llach.

És un monòlit de granit rosanegrós, amb unes dimensions màximes de 220 cm. d'alçada, 74 cm. d'amplada i 76 cm. de gruix. A la part superior presenta una escotadura i retocs de poliment. A la part soterrada conserva el gruix de la pedra sense desbastar. En el moment de la localització estava caigut i fou posteriorment redreçat.

El tercer gran període històric abastament documentat a Llagostera és el món ibèric, sobretot entre els anys 400 i 150, coincidint amb l'inici de la romanització:

Nucli urbà de Llagostera. El nucli del poble està situat en un turó que domina la gran plana que hi ha sobretot al nord i a l'oest. Malgrat que no s'hi han pogut documentar mai estructures pertanyents al poblament ibèric, l'aparició de diversos materials i la seva immillorable situació fa pensar en l'existència d'un assentament ibèric en aquest indret.

Sureda. En aquest indret són visibles diverses

JACIMENTS ARQUEOLÒGICS DE LLAGOSTERA

1. Can Roure	7. Tranquinell	13. Can Nadal
2. Can Costa	8. Can Crispins	14. Hort d'en Pere Blanch
3. Bruguera II	9. Puig Gros	15. Can Font- Can Guardiola
4. Can Morató	10. Carretera de Tossa	16. Cova de Can Rissech
5. Bruguera I	11. Pressa de Can Rissech	17. Bruguera III
6. La Font de Panedes	12. Can Bordas	18. Dolmen de Tranquinell

parets, fetes amb rierencs i pissarres, algunes unides amb pedra seca i d'altres amb morter de calç. Tot i no haver-se excavat mai, s'han recollit diversos fragments de ceràmica comuna ibèrica i diverses eines de metall.

El Mercat dels grecs. Són dos turons situats després de Sant Llorenç. En un dels turons hi ha restes d'una construcció, més o menys quadrada, amb sis habitacions, feta de pedra seca. En una zona propera, hi ha una segona estructura circular, feta també amb pedra seca. Els dos turons estan envoltats d'una estructura que sembla una muralla. S'ha recollit, en un sondeig fet en una de les estructures, diversos fragments de ceràmica comuna i àmfores ibèriques. Tot i que, de vegades, s'han identificat aquestes estructures com a medievals, els materials arqueològics confirmen el seu origen ibèric.

Sant Llorenç. En l'indret anomenat Plaça Balladora, al peu del turó de Sant Llorenç, s'hi va documentar i excavar parcialment un camp de sitges. Els materials ceràmics del farciment eren molt nombrosos. Les produccions que s'hi han identificat són la ceràmica Campaniana A i B, ceràmica de la costa catalana, sobretot reduïda, ceràmica a mà, una llàntia i dues monedes ibèriques. Un element molt espectacular és una antefixa, coneguda popularment amb el nom de "Dama de Sant Llorenç", que representa el cap d'una dona, amb arracades, collar, pentinat i un vel que li emmarca la cara. Mesura 17 cm. d'altura, 15 cm. d'amplada i 4 cm. de gruix.

Can Pere Pere. Situat

en el camí que porta del barri de Sant Llorenç a can Pere Pere. Foren excavades dues sitges. Entre els materials arqueològics hi ha ceràmica de vernís negre, comuna ibèrica i àmfores ibèrica i itàlica.

Pla de Maiena. Camp de sitges situat al peu del poble. S'excavaren un total de 19 sitges. El material arqueològic recollit és molt abundós: ceràmiques de vernís negre (àtica i Campaniana A), gris emporitana, comunes i grolleres ibèriques, així com àmfores itàliques i ibèriques.

La Pineda del Rector. Aquest jaciment és al nord del poble, al mig de la plana. Fins al moment s'hi ha documentat una sitja, amb material arqueològic escàs i, propera a ella, una petita estructura quadrangular plena de carbons i algun fragment de material arqueològic.

Els gressencs d'en Baulí. En aquest indret, ja a la serra de Cadiretes, s'excavaren l'any 1987

diverses sitges que proporcionaren poc material arqueològic.

Pocafarina. En el moment d'urbanitzar la zona on actualment hi ha el carrer Ricard Casademont, fa uns anys foren excavades dues sitges. Hi aparegueren fragments de ceràmica de vernís negre, kalathos, gris emporitana i grolleres.

Can Tibau. En aquest lloc s'hi varen trobar restes d'un forn d'època romana, del qual només se sap que tenia la planta rectangular i que només s'excavà parcialment.

Finalment, hi ha altres indrets on també s'ha recollit material, encara que, en ser només una sola peça, no es pot qualificar el lloc com a jaciment.

Torre del foc. Un nucli llevallois sobre còdol, del Paleolític.

Puig de la Ruïra. Una rascadora o punta, del Paleolític.

La caseta d'en Sureda. Una punta de sílex, probablement del Calcolític.

Esteve Pa i Francesc Vergés excavant una sitja a Maiena l'any 1966.

Foto: Vall-Illers.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Canal, J. i E. Carbonell,
Catalunya paleolítica,
Patronat F. Eixemenis,
Girona, 1989.

Canal, J. i N. Soler,
El Paleolític a les
comarques gironines,
Caixa d'Estalvis Provincial,
Girona, 1976.

Nolla, J.M. i J. Casas,
Carta arqueològica de
les comarques de
Girona, Centre d'Investiga-
cions Arqueològiques,
Girona, 1984.

Soler, N. **Arqueologia a**
Llagostera,
Tesi de llicenciatura,
Universitat de Barcelona,
1973, (inèdita).

Soler, N. **El jaciment**
prehistòric de Can
Crispins, Cypsela, II,
Girona, 1977.

Soler, N. **Les indústries**
del Paleolític Superior
en el nord de
Catalunya, Tesi doctoral,
Universitat de Barcelona,
1986, (inèdita).

Soler, N. **El jaciment del**
Paleolític Superior de
Bruguera (Llagostera, el
Gironès), Cypsela, IX,
Girona, 1992.

Soler, N. i E. Fa, **Nous**
jaciments prehistòrics
a les rodalies de
Llagostera, Revista de
Girona, 74, Girona, 1976.

Tarrús, J. et alí, **Dòlmens**
i menhirs, 48
monuments megalítics
del Baix Empordà, el
Gironès i la Selva,
Guies de Patrimoni
Comarcal, Figueres, 1990.

Tarrús, J. i J. Chinchilla,
Els monuments
megalítics, Quaderns de la
Revista de Girona, 37, 1992.

AGRAÏMENTS

La redacció d'aquest es-
crit no hagués estat possible
sense la col.laboració de tots
els membres i col.laboradors
del Centre d'Investigacions
Culturals Lacustàries, especial-
ment del Sr. Emili Soler,
que ens ha aconsellat i ens ha
acompanyat a la majoria de
jaciments del terme municipi-
pal. També cal agrair la
col.laboració dels membres
del Centre d'Investigacions
Arqueològiques de Girona,
especialment Mercè Ferrer
que ha restaurat i fotografiat
part del fons i la Dra.
Assumpció Toledo, que ha
classificat i inventariat el
fons del Museu. Finalment,
cal agrair a la Secció d'Inven-
tari del Patrimoni Arqueològic
del Servei d'Arqueologia
de la Generalitat de Cata-
lunya tota la informació so-
bre els jaciments coneguts i
inventariats.

TÍTOLS PUBLICATS

- 1 - *El Mercat i la Fira per Marta Albà i Espinet*
- 2 - *El Passeig Romeu*
per Fina Solà i Llirinós
- 3 - *Breu història de la infermeria a Llagostera*
per Rosa Masana i Ribas
- 4 - *El llarg acabament de l'església de Llagostera (Segles XVII-XVIII)*
per Josep M.T. Grau i Pujol i Roser Puig i Tàrrach
- 5 - *Jaume Roure i Prats*
per Dolors Grau i Ferrando
- 6 - *Indústries sureres a Llagostera*
per Fina Blanch i Rissech i Rosa Masana i Ribas
- 7 - *La Casa de les Vidues*
Cent anys per tenir una biblioteca pública
per Joan Ventura i Brugulat
- 8 - *La Plaça Catalunya*
per Marta Albà i Espinet i
Enric Ramonet i Lloveras
- 9 - *Breu història de la sastreria a Llagostera*
per Josep Vilallonga i Ribalta
- 10 - *Els noms del carrers: dedicacions i origen*
per Ramon Brugulat i Pagès
- 11 - *L'Arqueologia a Llagostera*
per J. Merino, L.E. Casellas, X. Rocas

PROPRIS TÍTOLS

- *Les fonts de Llagostera*
per Magda Saurí i Masgrau

ARXIU MUNICIPAL

Pl. del Mercat, 5
17240 LLAGOSTERA
Horari:
de dilluns a divendres
de 10 h. a 14 h.

